

Stanovisko školitele k disertační práci

FaVU VUT v Brně

Titul, jméno a příjmení doktoranda: MgA. Barbora Zentková

Studijní program a obor: Výtvarná umění. Umění ve veřejném prostoru a umělecký provoz

Téma disertační práce: POTENTIAL CAUSES OF AFTERNOON TIREDNESS

ÚNAVA A VYČERPÁNIE V KONTEXTE SÚČASNÉHO UMENIA

Školitel: doc. MgA. Luděk Rathouský

Barbora Zentková je součástí umělecké dvojice Barbora Zentková - Julia Gryboš.

Barbora Zentková a Julia Gryboš vytvořily tandem už ve druhém ročníku na Fakultě umění v Ostravě v ateliéru Františka Kowolovského. Přestože do Brna nastoupily už jako duo, tehdy ještě pod názvem „Parené buchy“, daly se u jednotlivých autorek rozpoznat charakteristické rysy v přístupu k uměleckému dílu, což bylo do jisté míry dané podmínkami a tlakem školy. Jejich poměrně odlišné vyjadřovací prostředky se ve velké míře protínaly nejen v intelektuální rovině jejich přemýšlení o uměleckém díle, ale čím dál více i v osobní tvorbě. Jejich společný zájem o defragmentaci malby na jednotlivé elementy, rám, plátno, pigment, obsah, je přirozeně spojoval. Následkem toho se rozhodly, že jejich společná identita bude založena na fúzi obou osobností. Toto rozhodnutí se projevilo výrazným způsobem do bezprostřední práce. Vytratil se jakýkoli charakter odkazující k osobitosti. Umělecké gesto bylo nahrazeno neosobní koláží sestavenou z časopisových výstřížků, instalací z ready made objektů, téměř statických videí, monotónní hudbou a sofistikovanou instalací rafinovaných objektů. Začaly si vytvářet hermetický jazyk umění, původně postavený na defragmentaci obrazu nebo scény. Dnes jsou uznávanými umělkyněmi působícími v Berlíně, kde získaly jako důkaz kvality státem dotovaný ateliér. Jejich význam výrazně překračuje národní hranice a patří k evropské špičce ve své generaci.

Svoji doktorskou práci zahájila Barbora Zentková v roce 2015 s tématem úzce spjatým s jejich tehdejší uměleckou praxí.

Pod názvem *Výstava ako médium. Umelecké dielo ako prostredie v súčasných kultúrno-spoločenských súvislostiach* se pokusila postihnout tehdejší přemýšlení o funkci formátu výstavy jako výrazovém prostředku, jako svébytném uměleckém médiu.

Po úspěšném splnění doktorských povinností vůči škole se doktorandka přestěhovala do Berlína a postupně se jí otevřel širší kontext, který postupně vedl k proměně tématu, které bylo školitelem v roce 2018 schváleno. V návaznosti na úspěšnou kariéru se její zájem výzkumu lehce přeskupil a lépe vymezil od pozitivních formálních pojmů zkoumaných subjektů k ideově kritickému postoji determinujícímu umělecké formy spřízněných autorů a autorek. Její vlastní praxe na špičce evropského umění ji dovedla k aktuálnímu tématu: *Možné príčiny odpolednej únavy. Únava a vyčerpanie v kontexte súčasného umenia*.

Barbora Zentková si na základě reflexe vlastní tvorby a přemýšlení o příčinách, které ji společně s kolegyní Gryboš vedou k právě k tomu co dělají, klade několik otázek, které lze považovat za teze:

Jak se zrcadlí problematika unaveného a vyčerpaného těla v praxi umělců a umělkyní?
Jaké faktory podle vybraných umělců a umělkyní mají vliv na míru fyzického a psychického vyčerpání? Prostřednictvím jakých metod a strategií zkoumají danou problematiku?
Je možné v rámci současné umělecké praxe pozorovat snahu o změnu zavedených postupů a nacházet udržitelnější formy fungování?
Jaké postupy současní umělci a umělkyně za tímto účelem volí?

Práce je uvozena anonymními výpověďmi psychicky vyčerpaných jedinců, jejichž společným jmenovatelem je sebezpyt. Přestože "Já" jako základní pilíř individualistické společnosti a obzvlášť základní předpoklad pro vesměs osamělou uměleckou tvorbu bylo a je nedílnou součástí obecné představy o umělci, která v kontextu západní civilizace zakořenila někdy v období romantismu a více méně přetrvává do dnes (pokud nebudeme počítat fašistické, nacistické a komunistické amplitudy, ze kterých ovšem opět vzešla individualistická opozice), je právě osamělé utrpení jedince příběhem, hodnotou, kterou společnost oceňuje "nesmrtelností". Lze to změnit?

V první kapitole Work work work se doktorandka zabývá textem Guye Standinga, který v roce 2011 zavedl termín prekariát na základě změny společenských paradigmat v osmdesátých letech 20. století v západní společnosti a zejména v Británii. Zde je zajímavé si uvědomit, že umělecká praxe hledající a pohybující se v prekarizovaných zónách výměnou za "volný čas" na tvorbu se přehoupla do běžné společnosti. Což jde ruku v ruce nejen s privatizací volného času ale i s masivním nástupem digitálního kapitalismu. Přestože studie a data pocházejí z průzkumu v Londýně, čelí dnešní erudovaní třicátníci a třicátnice ve středu evropy stejnému nedostatku placených příležitostí. Z toho vyplývající spojení tohoto fenoménu a zhoršení zdravotního stavu je pak nabíledni. Sám jsem si prošel v období kolem třicítky závažným onemocněním. Následuje úvaha o podstatě vyhoření na základě podcastu Na čom makáš.

Tři kapitoly, které jsou opřeny o kompilaci umělců na základě jejich práce, která se dotýká vytyčeného tématu, se snaží podložit jednotlivé otázky konkrétními uměleckými osobnostmi.

Kapitola Únava materiálu se věnuje představení vzorku čtyř mladých globálních umělkyní a umělce, kteří se nějakým způsobem věnují vztahu práce a materiálu.

V kapitole nazvané Únava těla je výběr umělkyní a jednoho uměleckého kolektivu, jejichž těžištěm je tělo a materiál v rovnoprávném vztahu.

Krise spánku je reprezentována několika umělkyněmi a umělci vztahujícími se k problematice odpočinku a politiky světla.

Následující kapitola Obrat k pomalosti je nejobsáhlejší a z vědeckého pohledu nejcennější. Je zde nejen svědectví doby covidu, ale i kritika reflexe nastolovaných utopií i nástin mnoha odpovědí na výše zmíněné otázky. Jsou zde čtyři ukázky z institucionální praxe, které se pokusili ideu "nerůstu" aplikovat. Je zde i kritika utopistické myšlenky nerůstu, jak ji předestírá Alexandra Papademetriou. Čtyři vybrané autorky a jeden autor jsou zde jako důkaz možné budoucnosti uměleckého

směřování ve zpomaleném nebo udržitelném režimu. Je jasně patrná mentální snaha odloučit se od energeticky a finančně náročných projektů, i když instalace jednotlivých autorek a autora jsou i tak, až na performativní projevy, velkorysé.

Závěrem je vše lapidárně shrnuto formou úvahy o vytyčených otázkách a vysvětlení chápání jednotlivých kompilací autorů a autorek dle úvodních tezí.

Následuje text a dokumentace praktické části disertační práce která je úzce svázaná s výše ohledávanými tématy. Přestože praktický výstup je tvořen ve spolupráci s Julií Gryboš, nejedná se o tentýž materiál, ale jsou zde díla, která jsou nějakým způsobem spjata s danými tématy Barbory Zentkové.

Celá práce je konzistentně poutavá a je cenným zdrojem informací postihující nejen vývoj myšlení doktorandky, ale i sondou do generačního diskursu myšlení mladé generace umělkyně a umělců včetně hořké zprávy z období pandemie.

Práce je natolik kvalitně zpracovaná, že jde vydat rovnou knižně, ale v tomto případě bych doporučil závěrečné prolnutí s disertační prací Julie Gryboš a vznikla by tak nádherná publikace, přesahující rámec monografie.

Podpis školitele:

Datum: 6.1.2023